«TÁRBIYA» PÁNIN OQITIWDIŃ ZAMANAGÓY METODIKALARI

Ken'esbaev Ilxam Qi'li'shbay uli'
Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutınıń 1-kurs magistrantı
(Qaraqalpaqstan Respublikası, Nókis qalası)
ilhamkenesbaev7@gmail.com
+998936141538

Annotaciya: *Maqalada Ózbekstan Respublikasındaǵı social-ekonomikalıq hám texnologiyalıq ózgerisler sharayatında ulıwma orta bilimlendiriwdiń tárbiyalıq quramın jetilistiriwdiń áhmiyetliligi tiykarlanǵan. Zamanagóy koncepciyalar, ilimiy-pedagogikalıq ádebiyatlar hám normativlik-huqıqıy hújjetlerdi analizlew tiykarında tárbiyanıń tiykarǵı tásir etiw jolları (kompetentlik, aksiologiyalıq, sociallıq-mádeniy, rawajlandırıwshı hám t.b.) anıqlanǵan, sonday-aq tárbiyalıq koncepciyalardıń teoriyalıq jaqtan islep shıǵılıwı menen olardıń ámeliyatta engiziliwi arasında úzilis bar ekenligi belgilep ótilgen. Oqıwshı shaxsın qáliplestiriwde sanlastırıw, mádeniy ózlikti ańlaw hám shańaraq-jámiyet óz-ara tásiriniń roli atap ótilgen. Tárbiyanıń sistemalı modelin islep shıǵıw, pedagoglardıń metodikalıq tayarlıǵın kúsheytiw hám tárbiyalıq ámeliyatlardıń nátiyjeliligi monitoringin engiziw boyınsha ámeliyatqa baǵdarlanǵan juwmaqlar shıǵarılǵan hám usınıslar berilgen.*

Gilt sózler: *tárbiya, tárbiya sisteması, kompetentlik tásir etiw jolı, aksiologiyalıq tásir etiw jolı, sociallıq-mádeniy tárbiya, bilimlendiriwdi gumanitarlastırıw, bilimlendiriwdi sanlastırıw, mektep-shańaraq-jámiyet óz-ara tásiri, pedagoglardıń metodikalıq tayarlıǵı, tárbiyalıq ámeliyatlar monitoringi.*

KIRISIW: Ózbekstan Respublikasında ulıwma orta bilim beriw sistemasındaǵı túpkilikli ózgerisler bilimlendiriw processin shólkemlestiriwdiń bir qatar metodologiyalıq tásillerin, atap aytqanda, kompetentlik, kompetentlik-iskerlik, izleniw, aksiologiyalıq, sistemalı-iskerlik hám rawajlandırıwshı tásillerdiń qáliplesiwine hám ajıralıp shıǵıwına sebep boldı. Bul tásiller tiykarınan ulıwma bilim beriw mektebindegi tárbiyalıq iskerlik penen baylanıslı, sebebi sońǵı jılları tárbiya máseleleri ulıwma pedagogikalıq, tariyxıy-pedagogikalıq hám sociallıq-pedagogikalıq tárepten hár tárepleme analiz obektine aylandı.

ÁDEBIYATLAR ANALIZI HÁM METODOLOGIYA: Texnologiyalardıń jedel rawajlanıwı mektep oqıwshıların tárbiyalaw processin túp-tiykarınan ózgertti, biraq jámiyetlik qádiriyatlar, ruwxıy-ádillik baǵdarlar hám gumanistlik ústinlikler óz áhmiyetin saqlap, waqıt ótiwi menen tek ǵana bekkemlenip barmaqta. Ózbekstan Respublikasındaǵı sociallıq-ekonomikalıq ózgerisler ilimiy-pedagogikalıq jámiyetshilikti jańalanǵan haqıyqatlıq — Jańa Ózbekstan sharayatında jasaytuǵın jas áwladtı tárbiyalaw máseleleriniń aktuallıǵın tán alıwǵa májbúr etti. Bul, birinshiden, jetekshi shet el izertlewshileri menen óz-ara islesiwdiń jańa formatında hám tárbiyalıq

jumıstıń aldıńǵı tájiriybelerin almasıwda kórinedi. Ekinshiden, zamanagóy bilimlendiriw tendenciyaları oqıwshılardıń turmıslıq hám oqıw tájiriybesiniń bir bólegin virtual ortalıqqa ótkeretuǵın keń kólemli kompyuterlestiriw hám informaciyalastırıwǵa súyenedi; bul jaǵdayda hár bir oqıwshı anıq turmıslıq perspektivaǵa hám individual rawajlanıw baǵdarlamasına iye bolıwı kerek, bul bolsa ata-analardıń dıqqatın kúsheytiwdi hám jámiyetshiliktiń qollap-quwatlawın keńeytiwdi talap etedi.

Sonday-aq, analizler tárbiyalıq iskerliktiń tiykarǵı baǵdarları ilimiy-teoriyalıq jaqtan islep shıǵılǵan bolsa da, ámeliyatqa jetkilikli dárejede integraciyalanbaǵanın kórsetpekte. Bilim beriw paradigması uzaq waqıt dawamında tárbiyanı belgili bir bilimler kóleminiń ústine qurılǵan qosımsha qurılıs retinde qarap keldi, sonıń nátiyjesinde tárbiyalıq wazıypalar ekinshi dárejeli bolıp qaldı. Aqıbetinde, kóplegen pedagoglar házirgi kúnge shekem tárbiyalıq jumıstıń áhmiyetli baǵdarların, sonday-aq oqıwshılardıń shaxsın qáliplestiriwdiń nátiyjeli quralları menen usılların tańlawda qıyınshılıqlarǵa ushıramaqta.

Jámiyet rawajlanıwınıń házirgi zaman sharayatında jas áwladtı tárbiyalaw máseleleriniń aktuallıǵı hám de oqıtıw menen tárbiyanıń ulıwma strukturasında tárbiyalıq jumıstıń pútin sistemasın islep shıǵıwdı támiyinley alatuǵın túsinik-kategoriyalıq apparatqa anıqlıq kirgiziw zárúrligi usı izertlew temasınıń tańlanıwına sebep boldı.

NATIYJELER HÁM TALQILAW: Tema sheńberinde bizler tárbiyanıń zamanagóy koncepciyaların analizledik, tárbiyalıq iskerlikke zamanagóy kózqaraslardı anıqladıq, ámeldegi túsiniklerindegi «tárbiya» túsiniginiń ulıwma belgilerin belgiledik hám tárbiyalıq máselelerdiń mámleketlik bilimlendiriw siyasatındaǵı ornın anıqlap aldıq.

Izertlew bazası pedagogikalıq dáwirli baspasózdi, ilimiy-pedagogikalıq ádebiyatlardı, zamanagóy ilimpazlardıń baspa islerin hám bilimlendiriw menen tárbiya tarawındaǵı normativlik-huqıqıy hújjetlerdi óz ishine aldı. Dereklerdiń analizi tárbiya túsinigin bir mániste túsindiriw múmkin emes degen juwmaqqa keliwge múmkinshilik beredi; ol kóp qırlı hám kóp tárepli, sonlıqtan onı tereń túsiniw ushın sistemalı kózqaras kerek.

Sońǵı jıllarda pedagogika iliminde tárbiya túsiniginiń anıqlaması keńeytilgen sociallıq-mádeniy hám ámeliy-baǵdarlı tárizde túsindirilmekte. Usıǵan baylanıslı, tárbiyanı «adamnıń ulıwma insanıylıq mádeniyatı kontekstinde, onnan sırtta emes, al onıń ishinde jasawı ushın onı adamzat mádeniyatınıń barlıq jetiskenlikleri menen azıqlandırıw» dep qaraytuǵın N.E. Shurkovanıń kózqarası áhmiyetli bolıp tabıladı.

Ulıwma bilim beriw mektebinde «Tárbiya» pánin úyreniw barısında bizler sociallıq tárbiya kategoriyasına dıqqat awdardıq, onı shaxstıń sociallıq ortalıq penen óz-ara tásiri hám onıń unamlı rawajlanıwı menen ruwxıy-qádiriyatlıq baǵdarı ushın rejeli túrde shárayatlar jaratıw arqalı ámelge asırılatuǵın maqsetli jámiyetlik tásir dep túsinsek maqsetke muwapıq bolar edi. Sonıń menen birge, tárbiya processin ulıwma insanıylıq hám milliy qádiriyatlarǵa baǵdarlanıwdı, bilimlendiriwdi

gumanitarlastırıwdı hám shaxstıń óz-ózin rawajlandırıwın támiyinleytuǵın mádeniy ortalıqtı qáliplestiriwdi názerde tutatuǵın mádeniy ólshemde qarap shıǵıw kerek.

JUWMAQ: Ótkerilgen analiz Ózbekstannıń sociallıq-texnologiyalıq ózgerisleri sharayatında ulıwma orta bilimlendiriwdiń tárbiyalıq quramınıń joqarı áhmiyetliligin tastıyıqlaydı. Tárbiya kompetentlik, aksiologiyalıq, sociallıq-mádeniy hám rawajlandırıwshı kóz-qaraslardıń integraciyasın, sonday-aq teoriyanıń ámeliyat penen sistemalı baylanısın talap etetuǵın kóp ólshemli process sıpatında kózge taslanadı. Baǵdarlardıń teoriyalıq jaqtan islep shıǵılıwı menen olardıń ámeliyatta qollanılıwı arasında ayırmashılıq baqlanbaqta, bul bolsa maqsetli shólkemlestiriwshilik-metodikalıq ilajlar kerek ekenligin kórsetedi**.**

PAYDALANILǴAN ÁDEBIYATLAR DIZIMI:

1. Annamuratova S.K. Sovremennie metodiki duxovno-nravstvennogo vospitaniya uchashixsya // Samovirajenie i samorealizasiya obuchayushixsya kak bazovie lichnostnie kachestva v sovremennix usloviyax: Kollektivnaya monografiya. – T., 2014.

2. Medetova R.M. Formirovanie tolerantnosti u shkol'nikov na osnove ispol'zovaniya nasional'nix tradisiy: Dis. … d-ra ped. nauk. – T., 2020.

3. Tajibay, S., & Kengesbayevich, R. M. (2024). CHARACTERISTICS OF DEVELOPMENT AND SOCIALIZATION OF TEENAGERS. *AMERICAN JOURNAL OF EDUCATION AND LEARNING*, *2*(5), 886-890.

4. Kengesbayevich, R. M. (2025). TRADITIONS OF RELIGIOUS PEDAGOGY IN THE STUDY OF SOCIAL EDUCATION. *AMERICAN JOURNAL OF EDUCATION AND LEARNING*, *3*(1), 28-32.